

Posudek školitele

Gertruda Sekaninová-Čákrtová: Biografie osobnosti československého veřejného života

Martin KOPEČEK

Diplomová práce

Ústav hospodářských a sociálních dějin FF UK, Praha 2013, 136 stran (vč. příloh)

Sociálně historicky koncipované biografie patří ke stále oblíbenějším žánrům historické práce. Souvisí to nepochybně s mnoha faktory, z nichž v popředí stojí snaha porozumět motivacím, které aktéry vedly k rozhodování v nepřehledném a ne vždy jednoznačně zmapovatelném terénu moderních dějin, mentálním horizontům lidí i souhře mezi systémovými imperativy a přijetím osobní odpovědnosti za důsledky svého jednání. Zatímco dříve se biografie zaměřovaly převážně na velké činy státníků nebo umělců, na různých příkladech dokládaly jejich (staticky pojatou) „velikost“ a stávaly se nezřídka součástí kultu těchto osobností, jde dnes o postup trochu odlišný: namísto heroizace nebo stigmatizace se do středu pozornosti dostává schopnost aktérů orientovat se ve svém světě, rozhodovat se v nelehkých situacích či dokonce řešit morální dilemata – často s otázkou, zda se za různě pojatými rozhodnutími a názory daných aktérů skrývaly hlubší proměny anebo zda u nich existovaly a působily nějaké stabilnější principy a historicky sedimentované vzorce jednání a myšlení.

Právě tato otázka (možné kontinuity v myšlení a jednání) stála v pozadí Kopečkovy bádání o jedné z nejpozoruhodnějších a nejobtížněji uchopitelných osobností československých dějin 20. století – Gertrudy Sekaninové-Čákrtové. Navzdory různosti zkušeností – koncentračního tábora, poválečného nadšení, účasti na stalinském projektu, snahy o přežití v post-stalinském období, reformního socialismu i pozdějšího angažmá v disentu – v jejím rozhodování nejspíš působily zásady, které v různých situacích vedly tuto osobnost k různě pojatému jednání.

Považuji za nepochybný intelektuální výkon Martina Kopečka, že dokázal tuto linii vykreslit a nabídl velmi plastickou biografii této výrazné osobnosti mimo apriorních kategorií dobra (GSČ jako oběť fašismu nebo později jako účastnice v disentu) a zla (GSČ jako exponentka stalinismu). Navíc, Kopečkovi se dle mého soudu podařilo zachytit klíčové principy nebo orientační body, které ovlivňovaly či dokonce usměřňovaly její jednání – identifikuje je v „aktivizaci mas“, „tvůrčí lidské aktivitě“ a „participace lidí“ a trefuje se nejspíš do černého: mezi „stalinismem“ Gertrudy Sekaninové-Čákrtové a jejím pozdějším disidentským důrazem na občanská práva není rozpor, nýbrž komplementární vztah. Dokud totiž socialistický stát byl ztělesněním „tvůrčí svobody“ a participace (stalinismus nebyl jen policejním státem, nýbrž měl výrazný participativní rozměr), se jí občanská práva jevila jako irelevantní; naopak

v situaci depolitizovaného „klidu k práci“ sedmdesátých let se pro ni stal důraz na dodržování občanských i sociálních práv tím jediným, co by mohlo vytrhnout společnost z letargie. Pokud se dnes tematizuje kontinuita mezi někdejšími stalinisty, reformátory roku 1968 a pozdějšími disidenty, klade se nejvíce důraz na morální kategorie, zejména snahu bývalých stalinistů odčinit vlastní viny příklonem k reformní verzi socialismu, jehož potlačením se pak dostávají do izolace a disentu. Kopeček jde dle mého soudu hlouběji, když diskursivní analýzou odhaluje implicitní pojetí svobody, pevně vázané na její participativní rozměr (odkud je srozumitelná jak fascinace stalinismem, tak reformním socialismem i důraz disentu na dodržování občanských práv).

Pokud bych měl z perspektivy školitele poukázat na místa, která Kopečkovi bránila nebo brání v podání úplně bezchybného výkonu, pak by tím byla nejspíše jistá nesystematičnost práce, a to jak ve vztahu k tempu bádání, tak vzhledem k analytické práci. Diskontinuity v průběhu bádání se logicky projevují ve výsledném textu a mohou ve čtenáři vytvářet dojem, že předložená biografie není ve všech detailech sjednoceným sdělením. Navíc autor na některých místech překlenuje „bílá místa“ své argumentace možná trochu neopatrně (pochybnosti jeho výklad budí například tam, kde používá Hájkovy paměti pro dokreslení života komunistického politika a intelektuála) anebo kombinuje vysoce abstraktní kategorie s poměrně tradičním narativem. Tyto pasáže prozrazují, že pokud by autor měl více času a jistý dodatečný odstup mohl vložit do výsledního textu, mohl by dosáhnout excelentního výsledku. V současném stavu bych své *doporučení k obhajobě doplnil návrhem na hodnocení práce jako výborné až velmi dobré*, také podle průběhu obhajoby. Do budoucna bych však autorovi doporučoval s výsledným textem dále pracovat a nesmírně zajímavé teze práce předložit širší diskusi.

V Praze, dne 1. září 2013

PhDr. Michal P u l l m a n n , Ph.D.